

kullanıldığı söylenen cinlere de *huddâm* denilir. Ancak önde gelen âlimlerin çoğunluğu, cinlerin tesirinden kurtulmak veya ona mâruz kalmamak için Kur'an okuma dışında herhangi bir yola başvurulmasını tasvip etmemişlerdir. İslâm dininin ana kaynaklarında bulunmayan azâim ve havassa dair bilgiler daha çok Mısır, İran, Türk ve Hint bölgelerinde yaşayan eski kültürlerden müslümanlara intikal etmiş ve halk arasında yaygın bir şekilde benimsenen inançlar halini almıştır. Mu'tezile'den Amr b. Ubeyd ve Kâdî Abdülcebbar gibi âlimler bu hususta Sünnî görüşü paylaşırken büyük bir kısmı da cinlerin insanlar üzerinde hiçbir etkisinin bulunmadığı kanaatini ifade eder.

İslâm âlimleri, cinlerden kâfir olanların cehennemde zemherîr (şiddetli soğuk) türünden veya daha başka azap çeşitleriyle cezalandırılacağını kabul etmeleri ne karşılık mümin olanlarının cennette mükâfatlandırılması konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Çoğunluğa göre ilâhî buyruklara itaat eden mümin cinler cennete girecektir. Ebû Hanîfe başta olmak üzere diğer bazı âlimler ise mümin cinlerin cehennemden kurtulmak suretiyle mükâfatlandırılmış olacağı, fakat cennete giremeyeceği ve nihayet hayvanlar gibi yok edileceği görüşündedirler. A'râfta bulunacaklarını söyleyenler de vardır. Cennetle ilgili olarak Kur'an'da ve hadislerde yer alan birçok nas cinlere dair herhangi bir ifade taşımamaktadır.

Kelâma ve tefsire dair eserlerde, ayrıca hadis şerhi mahiyetindeki kitaplarda yer yer temas edilen cin konusunda müstaklî eserler de yazılmıştır. Bunların en meşhuru, Hanefî âlimlerinden Bedreddin eş-Şiblî'nin *Âkâmü'l-mercân fi aḥkâmü'l-cân* adlı eseridir (Kahire 1326). *Aḥkâmü'l-cân* (Beyrut, ts.) ve *Ğarâ'ib ve 'acâ'ibü'l-cin* (Kahire 1982) adlarıyla da yayımlanan eserde cin ve şeytan konularıyla ilgili âyetlerle hadislerden başka çeşitli bilgilere de yer verilir. Bazı zayıf ve uydurma hadislerle İsrâiliyat türünden bilgileri de ihtiva eden kitap Muhammed Ferşad tarafından *Cinlerin Esrarı* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (İstanbul 1974). Bundan başka Ebû Hilâl el-Küfî'nin *Aḥbârü'l-cin* (*İzâhu'l-meknûn*, I, 41); Şa'rânî'nin *Keşfü'l-ḥicâb ve'r-rân 'an vechi es'ileti'l-cân* (*Keşfü'z-zunûn*, I, 1488); Abdülkerîm Ubeydât'ın *Âlemü'l-cin fi dav'i'l-kitâb ve's-sünne* (Riyad 1985); Ömer Süleyman el-Eşkar'ın

Âlemü'l-cin ve's-şeyâtîn (Beyrut 1985); Ahmed Hulûsî'nin *Din-Bilim Işığında Ruh İnsan Cin* (İstanbul 1992, 9. bs.) ve Süleyman Ateş'in *İnsan ve İnsanüstü, Ruh, Melek, Cin, İnsan* (İstanbul 1985) adlı kitapları bu konuda yazılmış eserlerden bazılardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "cin" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, "cin" md.; M. F. Abdülbâkî, *Mu'cem*, "cân", "cin", "cinne" md.leri; Wensinck, *Mu'cem*, "cân" md.; *Müsned*, I, 252; IV, 144, 146, 226; VI, 153, 168; Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", 132, "Ezân", 105, "Salât", 75, "Tefsîr", 17/8, 34, 72/1-2, "Aḥkâm", 21, "Vekâle", 10, "Bed'ü'l-halk", 11, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 10, "Tevhîd", 7; Müslim, "Salât", 149, 150, 260, "Mesâcid", 39, "Zühd", 60, "Zikr", 67; Tirmizî, "Tefsîr", 47, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 2, 3, "Tıb", 16; İbn Sînâ, *Tis'ü resâ'il*, İstanbul 1298, s. 62; a.mlf., *Risâletü'l-huddâd* (*Resâ'il* içinde), Kahire 1326/1908, s. 90; İbn Kuteybe, *Üyûnü'l-aḥbâr*, II, 109; Eş'arî, *Maḳâlat* (Ritter), II, 434, 437, 440-441; İbnü'n-Nedîm, *el-Fiḥrist*, s. 367-370; Halîmî, *el-Minhâc*, I, 415; Bâkılânî, *et-Temhîd* (nşr. R. J. McCarthy), Beyrut 1957, s. 7, 316; Pezdevî, *Uşlû'l-dîn* (nşr. Hans Peter Lins), Kahire 1383/1963, s. 226; Bağdâdî, *Uşlû'l-dîn*, s. 296-297; İbn Hazm, *el-Faṣl*, V, 12-13; Gazzâlî, *el-Maḳnûn*, I, *kebir*, Kahire 1309, s. 16; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Kahire), III, 526-528; Fahrreddin er-Râzî, *Mefâtiḥü'l-ğayb*, Kahire, ts., I, 76-83, 89; XIII, 113, 115, 191, 195; XIV, 54; XXVIII, 31-32, 232; XXX, 148-160; Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvî'nî, *'Acâ'ibü'l-maḥlûkât* (Demiri, *Hayatü'l-ḥayevân* içinde), Kahire 1390/1970, II, 233-242; Beyzâvî, *Envârü't-tenzîl*, İstanbul 1314, I, 69; II, 16; İbn Teymiyye, *Mecmû'u fetâvâ*, IV, 232-237, 346; XI, 306-307; XIX, 13-14; XXIV, 276-283; Bedreddin eş-Şiblî, *Aḥkâmü'l-cân* (nşr. Seyyid Cümeylî), Beyrut, ts. (Dâru İbn Zeydün), s. 15-75, 80-81, 128-131, 143-151; İbn Haldûn, *Mukaddime* (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1983, II, 1096; Cürcânî, *Şerḥü'l-Mevâkıf*, İstanbul 1311, II, 512; Ali el-Kârî, *Şerḥü'l-Fıḥri'l-ekber*, Kahire 1956, s. 132; *Keşfü'z-zunûn*, I, 1488; *İzâhu'l-meknûn*, I, 41; Elmalılı, *Hak Dini*, IV, 3059; VI, 4669; VII, 5381-5417; Reşid Rıza, *Tefsîrü'l-menâr*, III, 96; VII, 319; VIII, 364; M. Saadetdin Evrin, *Çağımızın Kur'an Bilgisi*, Ankara 1973, I, 254; W. M. Watt, *Modern Dünyada İslâm Vahyi* (trc. Mehmet S. Aydın), Ankara 1982, s. 62; Mahmûd Şeltût, *Fetâvâ*, Beyrut 1403/1983, s. 22-27; Ömer Süleyman el-Eşkar, *Âlemü'l-cin ve's-şeyâtîn*, Küveyt 1404/1984, s. 11-18, 19-22, 27-29, 43-44; Süleyman Ateş, *İnsan ve İnsanüstü*, İstanbul 1985, s. 19-20, 35-50; Ahmed Hulûsî, *Din-Bilim Işığında Ruh İnsan Cin*, İstanbul 1985, s. 61-72; Riyâz Abdullah, *el-Cin ve's-şeyâtîn*, Dimaşk 1986, s. 15-16; Fehd b. Abdurrahman er-Rûmî, *Menhecü'l-medreseti'l-'akliyyeti'l-hadîse fi't-tefstir*, Beyrut 1986, I, 638, 642, 648; M. Hans Ayberg, *Arzdan Arşa Sonsuzluk Kulesi*, İstanbul 1987, II, 69-72, 85-86, 122-123; D. B. MacDonald, "Cin", *İA*, III, 192-193; a.mlf.—[H. Mas-sé], "Djinn", *EI²* (İng.), II, 546-548.

CİN SÜRESİ

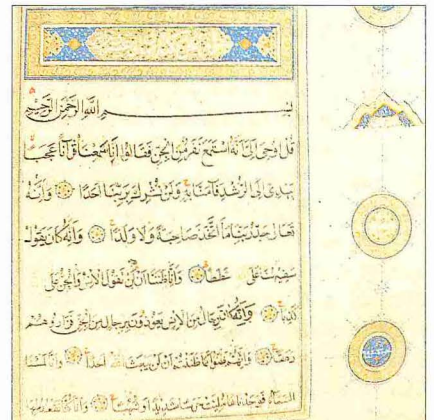
(سورة الجن)

Kur'an-ı Kerim'in
yetmiş ikinci süresi.

Mekke devrinde nâzil olmuştur, yirmi sekiz âyettir. Fâsılası "elif" (ا) harfidir. Adını, bir cin topluluğunun Hz. Peygamber'den Kur'an dinlediğini bildiren birinci âyetten alır. Sürenin nüzül sebebini açıklayan rivayetlerin de temas ettiği bu dinleme olayı Ahkâf sûresinde de (46/29-31) söz konusu edilmektedir. İbn Hişâm'ın rivayetine göre (*es-Sîre*, I, 421-422) cinlerin Hz. Peygamber'in Kur'an okuyuşunu dinlemeleri, hicretten üç yıl önce Tâif dönüşü sırasında vuku bulmuştur. Bu sûreye, birinci âyetinin ilk kelimelerinden dolayı "Kul ühiye" sûresi de denilir. Kur'an'da "kul" (de ki) emriyle başlayan beş sürenin en uzunudur (diğerleri Kâfirün, İhlâs, Felak ve Nâs sûreleridir).

Cin sûresinde, Kur'an dinleyen ve onun üstün belâgatı ile yüce gerçeklerinden etkilenip imana gelen cinlerin ilâhî vahye duydukları hayranlık dile getirilirken vahyin etkili gücü ve çarpıcı özelliği ortaya konmakta, Kur'an âyetlerinin ihtiva ettiği iman gerçekleri cinleri bile etkileyip yola getirdiği halde Mekke müşriklerinin bu gerçeklere karşı direnmelemlerindeki tutarsızlık gözler önüne serilmektedir. Üstelik onların inancına göre cinler sıradan yaratıklar olmayıp çok defa Tanrı yerine koyarak tapıldıkları ve Tanrı'ya ait yetkilerle donatılmış sanıp sığındıkları üstün varlıklardır (bk. el-En'âm 6/100; es-Sâfât 37/158; Sebe' 34/14).

Cin sûresinin nesih hattıyla yazılmış ilk âyetleri

Sürenin nüzûl sebebine gelince, Abdullah b. Abbas'tan nakledilen bir rivayete göre, şeytanların sernadan haber almaktan menedildiği bir dönemde Hz. Peygamber ahabından birkaç kişiyle birlikte sük-ı Ukâz'a doğru gidiyordu. Semadan kovularak geri dönen şeytanlara kavimleri neden hiçbir haber getiremediklerini sorunca onlar da engellendiklerini ve üzerlerine alevlerle saldırıldığını söylediler. Bunun üzerine kavimleri onlardan bunun sebebinin her tarafta araştırmalarını istedi. İçlerinden Ti-hâm'e doğru ilerleyenler, sük-ı Ukâz'a gitmek üzere Nahle'de bulunan Hz. Peygamber'in olduğu yere varmışlardı. Bunlar, o sırada ahabına sabah namazını kıldırmakta olan Resûl-i Ekrem'in okuduğu Kur'an âyetlerini işitince haber almalarını engelleyen şeyin ne olduğunu anlayarak geri döndüler ve kendilerini hayran bırakan Kur'an'a inandıklarını, artık rablerine hiçbir şeyi ortak koşmayacaklarını açıkladılar. (Buhârî, "Ezân", 105, "Tefsîr", 72). Bu rivayet bazı hadis kaynaklarında, Buhârî'de yer almayan, "Resûlullah cinlere ne Kur'an okumuş ne de onları görmüştür" cümlesiyle başladığından (Müslim, "Şalât", 149; Tirmizî, "Tefsîr", 70), söz konusu olayda Hz. Peygamber'in kendisinden Kur'an dinleyen cinleri görmediği anlaşılmaktadır. Gerek Cin süresinin ilk iki âyetinde, gerekse konu ile ilgili diğer âyetlerde (el-Ahkâf 46/29-31) bu hususta bir açıklık bulunmamaktadır. Bununla birlikte bu tür rivayetlerden, Hz. Peygamber'in cinleri hiçbir zaman görmediği gibi bir sonuç çıkarmak da gerekli değildir. Mî'racda rabbini gördüğü bazı âlimlerce kabul edilen ve en büyük meleklerden biri olan Cebrâil ile sürekli görüşen Hz. Peygamber'in cinleri ve şeytanları görmüş olması da tabiidir. Ayrıca konuyla ilgili çeşitli rivayetlerden ve bilhassa Abdullah b. Mes'ûd'dan gelen hadislerden, Hz. Peygamber'in cinlere de vahyi tebliğ etmek için değişik zamanlarda altı defa kendilerine Kur'an okuduğu anlaşılmaktadır (Kurtubî, XIX, 3-5; Âlûsî, XXIX, 83; Tecrid Tercemesi, II, 766-767; X, 46-48).

Sürenin muhtevası Allah'ın birliği, yüceliği, gizli âşikâr her şeyi hakkıyla bildiği, cinler hakkında abartılmış bilgi ve inançların yanlışlığı ve asılsızlığı, Kur'an vahyinin cinler üzerindeki etkisi ve âhiret hayatının kesin olduğu gibi hususlardır. Bu gerçekler, süre içindeki çok

kesin ifadelerle gözler önüne serilmiştir. Buna göre cinlerin de mümini, kâfirini, iyisi ve kötüsü vardır. Allah'a inanmayan cinler de tıpkı insanların kâfirleri gibi cehennemden yakıtı olacaktırlar. İnanan insanların onlardan çekinmesine gerek yoktur. Çünkü onlar, Allah'a sığınanlara ve O'nun koruduklarına hiçbir zarar veremezler, kendilerine sığınanlara da bir fayda sağlayamazlar. Zaten Kur'an geldikten sonra cinler eskisi gibi etkili olamamaktadır. Cinlerin gaybı bildikleri ve her şeyden haberdar oldukları sanılmamalıdır. Allah, murad ettiği peygamberler hariç, kendi gayb bilgisine kimseyi muttali kılmamıştır. Âhiretteki azap ve mükâfat dahil olmak üzere Allah'ın vahiy yoluyla bildirdiği her şey gerçekleşecektir.

Sürenin ilk yarısında cinlerin diliyle ifade edilmiş olan dinî gerçekler, ikinci yarısında ya doğrudan ilâhî ifadeler şeklinde veya Hz. Peygamber'e söyletilmek suretiyle tekrar dile getirilir. İlk bakışta aynı şeyleri tekrar eder nitelikte görünen bu ikinci grup âyetin sürede yer alışı, vahiy bilgisinin -cinlerin elde ettikleri de dahil- her türlü bilgi ve habere üstünlüğünü vurgulama ve sıradan bir bilgi olmadığını belirtme hikmetine bağlı olmalıdır. Nitekim ilk çağlardan beri cinlerden bilgi toplama peşinde koşanlar ve bu uğurda ömür tüketenler, bütün insanlığın değil bir tek insanın hidayetine yetecek kadar bilgi birikimi elde edememişlerdir. Ortaya koydukları bazı bilgi kırıntıları ise son derece çelişkili ve tutarsız şeylerden ibarettir.

Cin süresini okumanın faziletlerine dair Sa'lebî ve Vâhidî gibi bazı müfessirlerce Übey b. Kâ'b'den rivayet edilen ve daha sonraki bazı tefsirlerde yer alan, "Kim Cin süresini okursa kendisine Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanan ve inanmayan bütün cinlerin sayısınca köle âzat etmişcesine sevap verilir" (Zemahşerî, IV, 633) anlamındaki hadisin mevzû* olduğu kabul edilmiştir (Zerkeşî, I, 432).

Cinlerin insan türünü etkilediği ve onların sağlığına zarar verdiği inancıyla, cin şerrine mâruz kaldığı kabul edilen bazı hastaların üzerine Cin süresinin kırk bir defa okunması, süre içinde beş defa tekrarlanan "ahadâ" kelimelerinde hastaya üflenmesi bazı yörelerde benimsenen bir usuldür. Ancak İslâm literatü-

ründe bununla ilgili olarak güvenilir herhangi bir kayıt mevcut değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Ezân", 105, "Menâkıbü'l-enşâr", 32, "Tefsîr", 72; Müslim, "Şalât", 149; Tirmizî, "Tefsîr", 70; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 421-422; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 622-633; İbnü'l-Cevzî, *Zâdû'l-meisr*, VII, 387-389; Fahrreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, XXX, 148-170; Kurtubî, *el-Câmi*, XIX, 1-31; Zerkeşî, *el-Burhân*, I, 432; Âlûsî, *Râhu'l-me'ânî*, XXIX, 81-100; *Tecrid Tercemesi*, II, 756-767; X, 46-50; XI, 60-64; Elmalılı, *Hak Dini*, VII, 5381-5417; Kâzım Öztürk, *Kur'anın 20. Asra Göre Anlamı*, İzmir 1976, II, 169-199; Mehmet Sofuoğlu, *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*, İstanbul 1987-89, II, 774-776; VIII, 3608-3611.

EMİN IŞIK

CİNÂNİ

(جنانی)

(ö. 1004/1595)

Divan şairi.

Bursa'da doğdu. Asıl adı Mustafa, babasının adı Mehmed'dir. Latin harfleriyle yazılmış bazı eserlerde mahlası Cenânî şeklinde gösterilmekteyse de *Cilâü'l-kulûb* adlı mesnevisinin sonunda mahlasının Cinânî olduğunu bizzat kendisi belirtmektedir.

Küçük yaşlarda tahsile başlayan Cinânî 966'da (1558-59), bu sırada Manisa müderrisi ve müftüsü olan Muallimzâde'den mülâzemet alarak medrese tahsilini tamamladı. Hocasının Rumeli kazaskerliği sırasında onun yanında kalem kâtipliği yaptı. Bir müddet Karesi'de *kas-sâm** olarak da bulunan şair daha sonra ilmiye sınıfına geçti. 989'da (1581) Mâlûlzâde Mehmed Efendi'nin yerine meşihata getirilen Çivizâde tarafından 994'te (1586) Köseler Medresesi'ne tayin edildiği bir tarih manzumesinden anlaşılmaktadır. Cinânî aynı yılın sonlarına doğru Bursa'daki İvaz Paşa Medresesi'ne müderris oldu. Bir ara bu medresedeki görevinden azledildiyse de Muharrem 1003'te (Ekim 1594) tekrar aynı medreseye tayin edildi. Cinânî buradaki görevi sırasında vefat etti ve Hamza Bey Mezarlığı'na defnedildi. Tezkirelerde vefatı dolayısıyla yazılmış birçok tarih manzumesi bulunmaktadır.

Cinânî şiirlerinde kalabalık ailesinin ihtiyaçlarını karşılamada çektiği sıkıntıları ifade etmiş, ancak ailesi hakkında fazla bilgi vermemiştir. Kendisinin bildirdiğine göre ilmiyeye mensup olan